Александра Вулетић

Дејан В. Поповић, ВАЉЕВО И ВАЉЕВСКИ КРАЈ НА РАЗМЕЂУ ВЕКОВА (1870–1970),

Међуопштински историјски архив Ваљево, Ваљево 2024.

Дејан В. Поповић је историчар који се већ дуже од две деценије предано бави истраживањем нововековне прошлости Ваљева и ваљевског краја. Заснована на архивској грађи, његова истраживања су тематски разнолика – обухватају подручја друштвене, привредне, културне и политичке историје Ваљева и околине у 19. и 20. столећу. Резултат његовог рада је велики број чланака и прилога објављених у научним и стручним часописима током протекла два десетлећа (у Гласнику Међуопштинског историјског архива Ваљево, ревији Колубара – Велики народни календар Колубаре, који је једно време излазио и под именом Ваљевац, Ваљевском алманаху, Бесребренику итд). Из богате библиографије, расуте по поменутим серијским публикацијама, аутор је издвојио деветнаест научних чланака и историографских прилога и сабрао их у књизи Ваљево и ваљевски крај на размеђу 1870–1970.

Обједињени и распоређени у пет тематских целина, радови Дејана Поповића творе специфичан приказ нововековне историје Ваљева, осветљавајући разнолике, до сада мало познате или сасвим непознате друштвене прилике, збивања и личности. Прва тематска целина садржи чланке који се баве привредним делатностима и финансијским приликама, као и развојем саобраћајне инфраструктуре у Ваљеву. Друга целина посвећена је здравству – епидемијама и њиховом сузбијању у првој и другој половини 19. века, као и хуманитарним активностима у ваљевском крају. Трећа целина обухвата случајеве из судске праксе по завршетку Првог светског рата, док је четврта посвећена развоју музичког живота у Ваљеву у међуратном и периоду после Другог светског рата. Последња целина, под називом Приче из чаршије, садржи четири тематски разнолика чланка која се баве до сада мало познатим људима и друштвеним приликама у Ваљеву крајем 19. и током 20. столећа. Радови у овој књизи су различитог хронолошког опсега. Рад о цигланама у ваљевском крају, на пример, обухвата период дужи од

једног столећа, па су кроз историјат цигларске делатности од 30-их година 19. века до 70-их година прошлог века приказане и мене кроз које су привреда и друштво пролазили током времена. Поједини радови, попут оних који се баве случајевима из судске праксе по окончању Првог светског рата, усредсређени су на специфичан историјски тренутак и бацају јако светло на сложене друштвене, економске и политичке околности, као и међуљудске односе за време аустроугарске окупације.

Дејан В. Поповић је истраживач префињеног и истанчаног историјског нерва. Он има таленат да из историјске грађе извуче наизглед мале, али индикативне, интригантне и парадигматичне историјске случајеве, личности и проблеме. Тако, на пример, кроз причу о једној кући у центру Ваљева (Зграда у сенци), од 30-их година прошлог века до данас, он приказује бројне друштвене и политичке мене кроз које су и Ваљево и Србија пролазили током протеклих стотину година. Кроз причу о ваљевском комити Мијаилу Кићићу и политичким и географским хоризонтима до којих је мисаоно досезао, он знатно шири видокруге на које обично ограничавамо људе у прошлости. Од ратних епоха и епопеја, њега више занимају социјалне прилике уочи и по завршетку ратовања. Од „великих“ људи и њихових биографија, њега више интересују „мали“ људи и њихове судбине у вихорима историјских збивања.

Чланци сакупљени у овој књизи писани су на основу прворазредне историјске грађе – докумената похрањених у ваљевском архиву, штампе која је излазила у Ваљеву крајем 19. и током 20. века, као и на основу усмених извора, односно сведочанстава савременика кад год је то хронолошки оквир датог рада омогућавао. Историјски извори надопуњени су релевантном историографском литературом. Радови Дејана В. Поповића сабрани у овој књизи пружају нову, занимљиву и оригиналну слику прошлости Ваљева и ваљевског краја. За разлику од већине приказа прошлих времена који следе главни ток историјских збивања, ова историја Ваљева саткана је од бројних рукаваца главног историјског тока.